

De archeologische begeleiding – protocol opgraven – van werkzaamheden ten behoefte van de hermeandering van de Ruiten Aa in Ter Walslage, gemeente Vlagtwedde (Gr)

J.J. Lenting & N. van Malssen

ARC-Rapporten 2011-81

Groningen
2011
ISSN 1574-6887

Colofon

De archeologische begeleiding – protocol opgraven – van
werkzaamheden ten behoeve van de hermeandering van de Ruiten Aa in
Ter Walslage, gemeente Vlagtwedde (Gr)

ARC-Rapporten 2011-81
ARC-Projectcode 2009/006

Tekst

J.J. Lenting & N. van Malssen

Veldfotografie

J.J. Lenting

Afbeeldingen

N. van Malssen

Redactie

K. Otten

definitieve versie

Autorisatie — C.G. Koopstra

Beheer en plaats van documentatie
Archaeological Research & Consultancy

Uitgegeven door
ARC bv
Postbus 41018
9701 CA Groningen

ISSN 1574-6887

Groningen, 2011

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

Projectgegevens

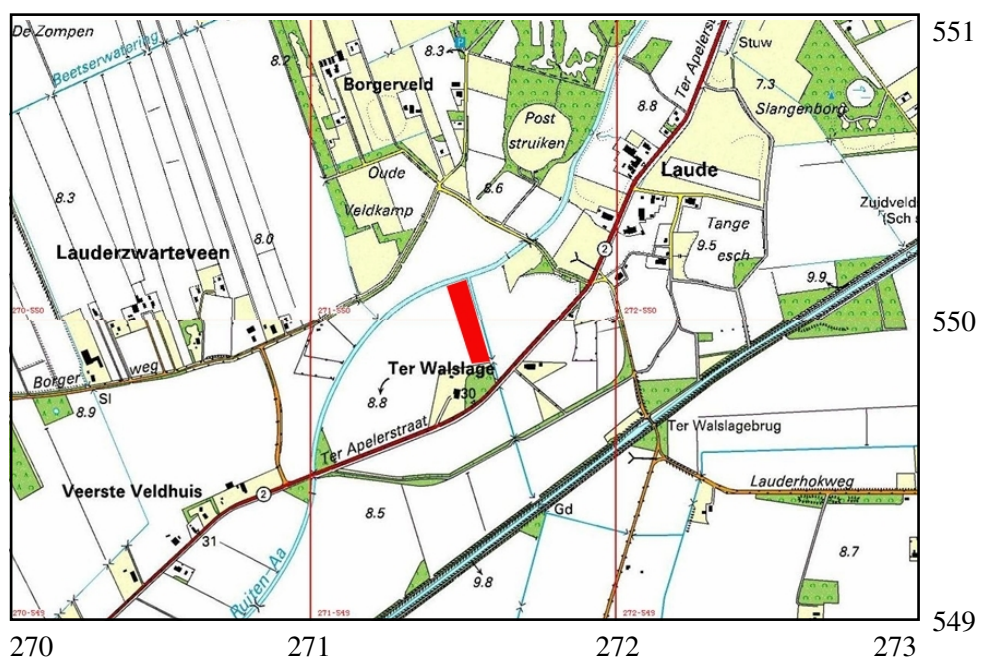
Projectnaam	Hermeandering Ruiten Aa
Projectcode	2009/006
CIS-code	32.838
Status	Definitief
Projectleider	J.J. Lenting
Contact	050-3687192
Opdrachtgever	Dienst Landelijk Gebied Groningen
Bevoegde overheid	Gemeente Vlagtwedde

Locatiegegevens

Toponiem	Ter Walslage
Plaats	Ter Walslage
Gemeente	Vlagtwedde
Provincie	Groningen
Kaartblad	13C en 18A
RD-coördinaten	271.417/550.432
	271.901/550.117
	270.924/549.468
	270.843/549.912

Beschrijving onderzoekslocatie

Geomorfologie	Beekdal van de Ruiten Aa
Bodem	Veen- en zandgronden

Afbeelding 1. Topografische kaart van de onderzoekslocatie (rood) en omgeving, voorzien van RD-coördinaten. Bron: Topografische Dienst Nederland.

1 Inleiding

In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied Groningen heeft Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) de werkzaamheden ten behoeve van de hermetisering van de Ruiten Aa in Ter Walslage, gemeente Vlagtwedde (Groningen) archeologisch begeleid onder protocol 'opgraven'. De nieuwe geul komt tussen twee duidelijk herkenbare zandruggen te liggen, daar waar het veen ligt. Het profiel van de geul is later op de tekening enigszins aangepast. De geul wordt nu aan de bovenkant ca. 7,5 m breed en komt ca. 1,2 m –mv (5,5 m +NAP) onder het vlak te liggen. Er wordt rekening gehouden met de zandruggen zodat deze zo min mogelijk worden aangetast. Het is de bedoeling dat alleen het veen wordt verwijderd. Het onderzoek is uitgevoerd tussen 6–15 januari 2009 en op 25 februari 2009. De begeleiding is uitgevoerd door J.J. Lenting. Als senior KNA-archeoloog was drs. C.G. Koopstra bij het project betrokken. Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform de eisen die gesteld worden in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.1).¹

1.1 Aanleiding tot het onderzoek

Tijdens de inrichtingswerkzaamheden worden landschappelijke waarden hersteld. Het herstel is gericht op het opnieuw graven van een oude riviergeul die in sub-recente tijd is gedicht. De archeologische begeleiding is noodzakelijk voor een exacte aansturing van de ontgravingswerkzaamheden. De te verwachten bodems betreffen oude fluviatiele afzettingen en dekzandafzettingen langs de randen van de fossiele geul. Op deze dekzandafzettingen liggen gedeeltelijk esdekken. Het plangebied maakt deel uit van de Ecologische Hoofdstructuur in Westerwolde.

1.2 Ligging en beschrijving van het onderzoeksgebied

De onderzoekslocatie bestaat uit agrarisch gebied en ligt tussen de Ruiten Aa in het noorden en de Ter Apelerstraat in het zuiden (afb. 1).

1.3 Doel van het onderzoek

Het doel van een archeologische begeleiding is het documenteren van gegevens en het veiligstellen van materiaal van vindplaatsen om daarmee informatie te behouden die van belang is voor kennisvorming over het verleden. In het Programma van Eisen (PvE) dat is opgesteld door drs. J. Molema (Steunpunt Libau) zijn geen onderzoeksvragen geformuleerd.

¹De inhoud van de KNA kan worden geraadpleegd op www.sikb.nl.

1.4 Werkwijze

Op het terrein werd een ca. 70 m brede strook tot een diepte van 0,8 m –mv (6,7 m +NAP) uitgegraven. In deze strook wordt een nieuwe watervoerende geul gegraven tot 5,5 m +NAP. De geul was door een landmeter volledig uitgezet volgens tekeningnr. 178788-TP2 van Oranjewoud. Volgens het PvE moest het tracé van de geul echter bepaald worden aan de hand van zoekseufjes die 15 m uit elkaar moesten komen te liggen. Tevens was het verzoek van Libau om niet te dicht langs de stijrand te graven, bij voorkeur ca. 20 m ervan af. De bestektekening gaf echter een breedte van 10 m aan. Na overleg met de opdrachtgever en Libau werden de werkzaamheden iets aangepast. Eerst werd ca. 0,8 m bovengrond afgegraven. Deze bovengrond bleek bijna overal tot die diepte verstoord te zijn. Vervolgens werd gekeken of de geul in het vlak zichtbaar was. Indien dit het geval was, werd de geul op aanwijzing van de archeoloog verder vervolgd en niet meer volgens de uitgezette piketten. Zandopduikingen werden zoveel mogelijk intact gelaten. Het hele tracé van het uitgraven van de nieuwe geul werd archeologisch begeleid. De zone langs de stijrand werd zo breed mogelijk gehouden. Als bleek dat de bovenlaag ook tot ca. 0,8 m verstoord was, dan werd de 10 m breedte aangehouden. Tijdens de werkzaamheden is voortdurend gebruik gemaakt van een metaaldetector.

2 Resultaten

2.1 Sporen en structuren

Er zijn geen archeologische waarden aangetroffen. De sporen die zijn aangetroffen zijn of (sub)recent of van natuurlijke aard.

Recente sporen

In het zuiden zijn boven in het veen, daar waar de nieuwe geul gegraven wordt, enkele brandplekken aangetroffen. Deze plekken, die net onder de verstoorde laag zijn aangetroffen, zijn oranje-rood verkleurd. Er is geen houtskool aangetroffen. Mogelijk zijn deze plekken ontstaan door het verbranden van aardappelloof of stro vanaf het maaiveld. De klei in het zand is hierdoor oranje tot rood verkleurd. Deze sporen lijken van recente datum en dateren waarschijnlijk van net voor de ophoging van het terrein.

De rivierbedding

Tot ca. 0,8 m –mv was de bodem verstoord. Het terrein is in het verleden opgehoogd met de uitgegraven grond van de nieuw gegraven Ruiten Aa en vervolgens met draadkranen doorgespit en geëgaliseerd. Enkele omwonenden wisten te vertellen dat deze werkzaamheden ca. 42 jaar geleden zijn uitgevoerd.

In het aangelegde vlak waren allerlei sporen te zien. Van noord naar zuid liepen banen veen en grijs zand, die min of meer golvend in het vlak te zien waren. Duidelijk was te zien dat in het midden een oude geul liep (afb. 2), die andere geulen weer doorkruiste. De vuile, matig fijne zandbanen zijn in de oude bedding afgezet en vormden meerdere zandruggetjes waartussen kleine geultjes zijn ontstaan (afb. 3). In de geultjes heeft zich later veen afgezet. In het veen zijn veel boomresten aangetroffen (stammen en blad van berk en eik). In het zuiden kwam tegen de zandbanen sterk zandige klei voor met roestvorming. Met een guts werd in het vlak (6,7 m +NAP) geboord. De veenbanen liepen 0,5 m tot 1,1 m diep onder het vlak door. Enkele veengaten gingen tot 2,7 m onder het vlak. De vuile (grijswit), soms iets humeuze zandbanen liepen nog ongeveer ca. 0,5 m tot 0,8 m dieper. Daaronder lag schoon geelwit matig fijn zand.

2.2 Vondsten

Boven in het veen en net onder de verstoorde laag zijn bewerkt hout en ijzerdraad uit de tijd van net voor de ophoging aangetroffen. Boven in het veen is een wand-scherf van kogelpotaardewerk uit de Middeleeuwen aangetroffen. De 8 cm grote grijsbruine scherf heeft een wanddikte van 0,8 cm en is grof gemagerd met granietgruis. De scherf is bovenin de nieuw te graven geul gevonden, dus niet in een duidelijke archeologische context. De scherf komt niet in aanmerking voor reiniging of conservering. Er zijn tijdens het onderzoek geen monsters verzameld.

Afbeelding 2. Profiel van de oude natuurlijke geul, met op de achtergrond de nieuw gegraven geul.

Afbeelding 3. Nadat de verstoorde bovenlaag was verwijderd, was duidelijk de zandrug naast de venige oude geul te zien.

3 Conclusie

Er zijn geen archeologische sporen aangetroffen en er is slechts één contextloos middeleeuws scherfje gevonden. Gezien de ligging langs de essen en de oude handelsroute door Westerwolde (hier de Ter Apelerstraat), is de archeologische trefkans van het gebied hoog. Het verdient dan ook de aanbeveling om toekomstige werkzaamheden archeologisch te begeleiden.

4 Samenvatting

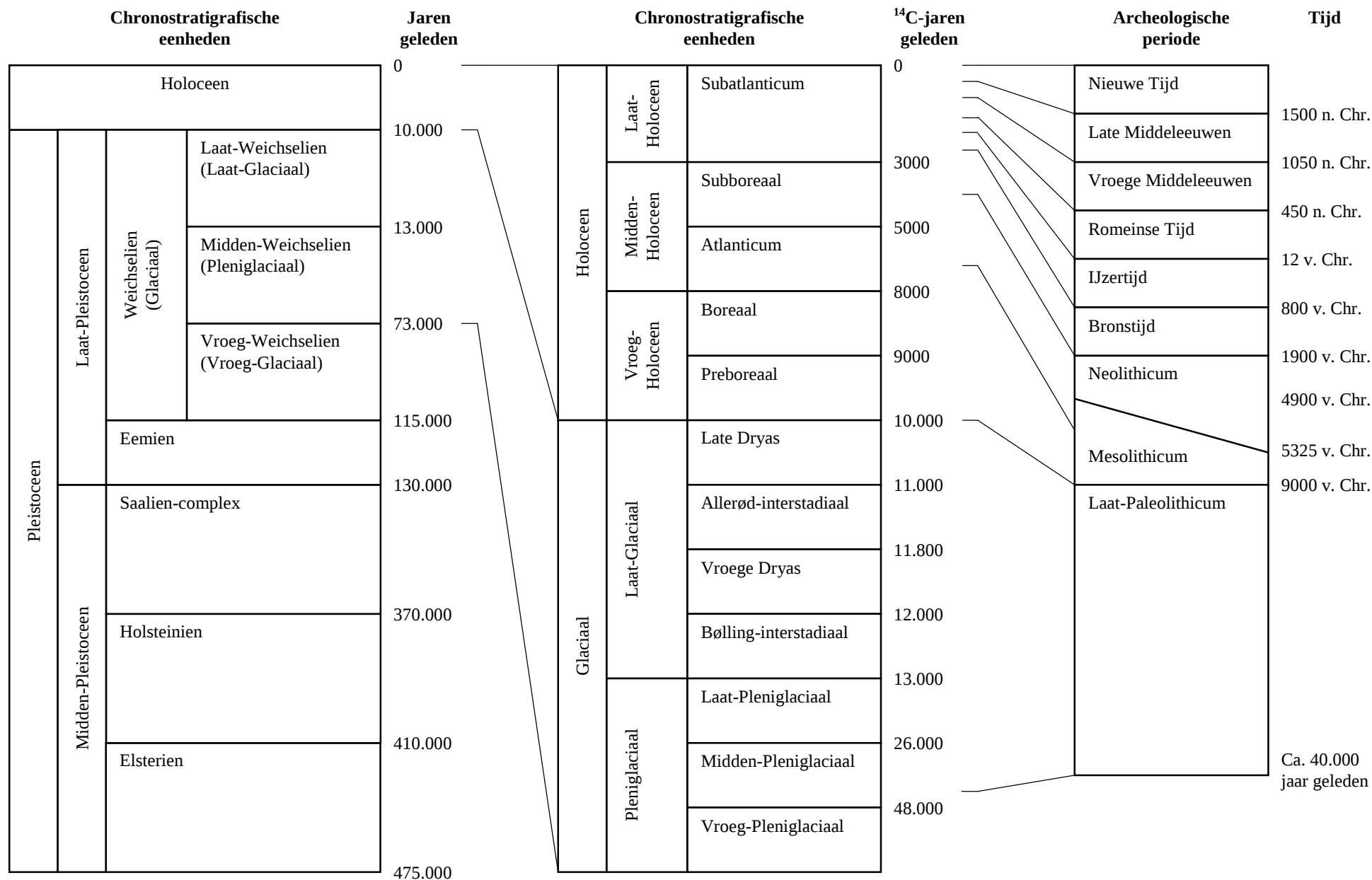
Tijdens de tussen 6 – 15 januari 2009 en op 25 februari 2009 door Archaeological Research & Consultancy uitgevoerde archeologische begeleiding – protocol opgraven – van werkzaamheden ten behoeve van de hermeandering van de Ruiten Aa in Ter Walslage, gemeente Vlagtwedde (Groningen) zijn geen archeologische waarden aangetroffen. De aangetroffen sporen waren (sub)recent of van natuurlijke oorsprong. Er is een contextloze wandscherf van een middeleeuwse kogelpot waargenomen.

Literatuur

Berendsen, H.J.A., 2004. *De vorming van het land*. Assen (Fysische geografie van Nederland). 4e, geheel herziene druk.

Brandt, R.W. et al. (red.), 1992. *ARCHIS. Archeologisch Basis Register, versie 1.0*. Amersfoort.

Mulder, E.F.J. de, M. C. Geluk, I .L. Ritsema, W. E. Westerhoff & T. E. Wong, 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen/Houten.

Bijlage 1. Een overzicht van geologische (chronostratigrafische) en archeologische periodes. Door: A.J. Wullink. Gebaseerd op: Brandt et al. 1992; De Mulder et al. 2003; Berendsen 2004.